

טבילה בים

הרב בן ציון אלגאזי, ראש הישיבה

א. הקדמה

בימי הקורונה רבות מהנשים חששו מלטבול בתוככי מקווה כיון שהוא היווה מקום חשש להתדבקות מקרונה ולכן פנו לטבילה בים. בכולל במסגרת השיעור השבועי עסקנו בסוגיא זו ועתה העלה זאת לפניכם לפני שולחן מלכים מאן מלכי רבנן, ואעסוק בחלק מהמקורות:

הבעיות בהם צריכה האישה להתמודד בטבילה במקום שאינו מקוה טהרה:

- א. עצם הטבילה בים האם כשרה?
 - ב. האישה עלולה לחשוש שמא יראוה ולכן לא תטבול כדין אלא במהירות ושלא כדין.
 - ג. סוג הבגד שהאשה טובלת עמו האם אפשר לטבול בבגד מהודקן
 - ד. גובה מי הטבילה.
 - ה. שתהיה מישהי שרואה אותה.
- במאמר זה נעסוק בשאלות שעולות במצב זה.

ב. הטבילה בים

בניגוד לטבילה בנהרות בימות החורף או בתחילת הקיץ מפני מי הגשמים המרובים שם הטבילה בים כים היא לכתחילה:

מסכת פרה (ח, ח):

כל הימים כמקוה שנאמר (בראשית א') ולמקוה הימים קרא ימים דברי ר'מ רבי יהודה אומר הים הגדול כמקוה לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת:

והסבירו באנציקלופדיה תלמודית (כרך כד, ים (ימים ונהרות)) טור תקסג – תקסד):

ד. בתורת מים, מקוה או מעיין. במצוות שהצריכה בהן תורה מים חיים, שאין כשרים בהן אלא מי מעיין ולא מקוה של מים מכונסים -

כגון טבילת זב וטהרת-מצורע והזאת מי-חטאת - נחלקו תנאים בימים, אם דינם כמקוה או כמעיין: לדעת ר' מאיר כל הימים כמקוה, שנאמר: ולמקוה המים קרא ימים, וכן סובר ר' יוסי, שכל הימים פסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהם מי חטאת, ולדעת ר' יהודה, הים הגדול - היינו ים אוקיינוס - כמקוה, שלא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול, שעליו מדבר הכתוב במעשה בראשית, ושבו נקוו כל מי בראשית, ולא נאמר ימים, אלא שיש בו מיני ימים הרבה, שמעורבים בו, שכל הנחלים הולכים אל הים, אבל שאר הימים דינם כמעיין. וכן כתבו ראשונים להלכה.

וכך פסק השו"ע (מקוואות רא, ה) על אפשרות של טבילה בים:

כל הימים יש להם דין מעיין לטהר בזחילה; הילכך גל שנתלש מהים ובו ארבעים סאה ונפלו על האדם או על הכלים, עלתה להם טבילה. אבל אם הטביל בגל כשהוא באויר, קודם שיפול על הארץ, אף על פי שיש בו ארבעים סאה, או שזרק כלים באמצעות הגל שהוא עשוי ככיפה, לא עלתה להם טבילה.

ג. טבילה במקום שהאישה חוששת שיראה

אחת הבעיות הקשות של טבילה בים או בנהר שזו טבילה ברשות הרבים חוץ מסוגיית צניעות הנדרשת ברשות הרבים הרי שהלחץ בו נתונה האישה שמאן דהוא יראה אותה גורמת לה לחוסר שלווה נפש הנדרשת בזמן הטבילה כדי שטבילתה תעלה יפה ותטבול את כל גופה במים ולא תזדרז לצאת.

הגמ' בנידה (סו:) דנה באישה הטובלת במקום שיש לה חוסר נוחות ושלווה לטבול:

אמר רבא: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול. סבר רב כהנא למימר: טעמא מאי - משום גזירת מרחצאות, הא על גבי סילתא - שפיר דמי. א"ל רב חנן מנהרדעא: התם טעמא מאי - משום דבעית, סילתא נמי בעיתא. אמר רב שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול
בנמל

אלא שמצינו שני גישות בראשונים כיצד לבאר את פשט הגמ' בזה שאישה לא תטבול בנהר:

א. לשיטת רש"י (שם) זה מפני בעיית חציצה היכולה להיות בנמל:
בנמל - פורט"ו מקום שהספינות נקבעות שמעלות טיט וחוצץ.

ב. המאירי (שם) מבאר את שני הגישות בפשט הגמ': מחד גיסא את שיטת רש"י כבעיית חציצה ולעומת זאת את היש מפרשים כבעיית החוסר של נוחות של האישה לטבול כך וממילא אין טבילתה עולה יפה:

אשה לא תטבול בנמל וטעם הדבר פירשו גדולי הרבנים מפני שיש בו טיט עבה ומתדבק ואף בקצת ספרים גורסין אף על גב דהשתא ליכא אימר ברדיוני נפל כלומר בסיבת שטף המים נפל הימנה כשעלתה מהן ולדעת זה אף בדיעבד אין טבילתה טבילה ושמא תאמר והיאך טיט שבקרקע הנהר חוצץ והלא המים מקדימים כתבו גדולי המפרשים שלא נאמר כן אלא בכלים אבל לא באדם שהאדם הואיל והטיט נכנס במקומות הדחוקים שבין אצבעות רגליו חוצץ וכן שהמטה המים מגביהין אותה ונכנסין תחתיה וכן בכל כלי... למדנו לפירושין אלו שאין האשה צריכה לעקור רגליה מן הקרקע עד שיכנסו המים תחת רגליה שהמים מקדימין ואין לחוש אלא במקום טיט החוצץ לשיטה ראשונה או בטיט שבשפת הנהר לשיטה שניה.

ומ"מ י"מ בשמועה זו שלא מצד הטיט היא שנויה אלא לצניעות ומפני שהנמל מקום פרוץ והיא יראה שלא יבואו בני אדם בפתע ויראוה ערומה וממהרת עד שאינה טובלת יפה ודבר למד... ולפירוש זה בדיעבד טבילתה טבילה ומפצי דאבוה דשמואל אף הם למחיצה עשאו ומשום צניעות וטעם המקואות שהיה עושה להן ביומי ניסן הוא מפני שלרוב הפשרת השלגים היה חושש שמא רבו נוטפין שבהן על הזוחלים והנוטפין ר"ל המים הבאין מצד הגשמים אין מטהרין בזחילה וכבר ביארנו הענין יפה בששי של שבת.

השולחן ערוך (נדה, קצח, לד) מחמיר את השיטה לא לטבול במקום של חשש הרואים אך רק לכתחילה:

לא תטבול במקום שיש חשש שיראוה בני אדם, מפני שמתוך כך ממהרת לטבול ואינה מדקדקת בטבילה ומיהו בדיעבד, עלתה לה טבילה.

לעומת זאת, בסעיף הבא נוסף חשש הטיט שהוא גם לעיכובא וז"ל הש"ע:

לא תטבול במקוה שיש בקרקעיתו טיט, משום חציצה, אלא אם כן תתן עליו זמורות וכיוצא בהם, דבר שאינו מקבל שום טומאה; ואם טבילה, שלא עלתה לה טבילה.

ד. טבילה בבגדים

בשו"ת מנחת יצחק (ד, לה) מחלק הרב וייס בין שני סוגי בגדים: בגד המהודק לגופה של האישה - הרי שהוא מהווה חציצה ולא עלתה לה טבילה. אך בגד רפוי שאינו צמוד - מועיל לה טבילה.

הנה בנוגע לכיצד הוראתי בזה, עד עתה לא נשאלתי זה, אמנם כעת בהגיע לתור דבר הלכה, ראיתי בקובץ המסלה, שקבלתי מאת כהד"ג נ"י, נדפס שם הצעת (כמבואר בתחי' ובסוף תשובתו שרק הצעה לא פסק) הרה"ג מוה"ר ניסן טעלושקין שליט"א, להתיר, מטעם דבשעת הדחק, במקום שאין מקוה הוי כדיעבד, ואפשר להורות לנשים שתטבילנה בבעטהינג סוט רפוי, עפ"י המבואר שם בש"ע (קצ"ח סעי' מ"ו), עכת"ד, והרה"ג מטשעבין שליט"א בתשובתו לכהד"ג, דן רק משום גזירה אטו אינו רפוי, אבל כפי מה שכתב כהד"ג נ"י, שבגד הנ"ל הוא מהודק היטב הדק, וכן לפי מה שחקרתי ודרשתי כעת בזה, אמרו לי, שנעשה באופן שיהי' מהודק היטב על הגוף, ולא שייך פלוגתא במציאות, ופשיטא דבכה"ג לא עלתה לה טבילה, - כמ"ש כהד"ג, - דזה גרע הרבה, מהמבואר בדברי הראב"ן (בש"ך שם ס"ק נ"ו) דבאשה בזה"ז שבגדי קצרים לא שייך היתר זה, עיין שם, וכפי מה שאומרים, הבעטהינג סוט עוד יותר דבוק לגוף מאיש בבגדיו, שמבואר בראב"ן שם, דלא מצי מיא עייל בהו, עיין שם.

גם בעל בצל החכמה (ב, מב) דן בדברי הרב וייס וחילק את חילוקו והדגיש את החובה שתלבש בגדים רפויים בעת הטבילה במצב של טבילה בים:

ע"ד שאלת כהדר"ג שליט"א בנשים הנמצאות בימי הקיץ החמים במקומות נופש שאין שם מקוה טהרה ולכן רוצות נשים ההן לטבול

שם לנדתן בעת רחיצתן במי הים או הנהרות כשהן מלובשות בבגדי שחי' הנקרא "בעטהינג סוט", אי יאות למיעבד הכי...

א) דעת כהדר"ג שליט"א דכיון שבגדי שחי' אלה מהודקים להגוף הידוק היטב פשיטא דלא מהני טבילה לאשה המלובשת בהם בשעת טבילה וראייתו מדברי הש"ך (יו"ד סי' קצ"ח סקנ"ו) שכ' דבבגדים מהודקים דומיא לאיש בבגדו לא מהני טבילה ושכן מבואר בראב"ן ע"ש ומכש"כ בבגדי שחי' דנד"ד שמהודקים לגוף טפי ע"כ. - הוראת כהדר"ג בזה פשוטה וברורה לענ"ד וראייתו מש"ך הנ"ל נכונה וצרופה, דכיון שהבגד מהודק לבשר הרבה אפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה בבגדים ההם. וכן ראייתי בתשו' הרה"ג ממאנשסטור הנ"ל שהסכים לזה מדינא...

ו) גם אין להתיר בנ"ד להטביל בבגדי שחיה מטעם שבגדים אלו דקים הם והמים מתחלחלים ועוברים דרך הבגד ומגיעים לגופה, דהא קיי"ל כת"ק דמתני' (פ"ט דמקואות מ"א) דחוטי צמר חוצצין, עיי' שו"ע יו"ד (סי' קצ"ח סעי' ב'). ועיי' שו"ת לבושי מרדכי (חיו"ד סי' קכ"ה) דגם מוכין מהודקים הוי חציצה ואף דמתחלחלים במים חיישינן שמא לא יגיע לגוף טופח ע"מ להטפיח או אפשר שנשאר מקום בגופה בלא מים ע"ש, וה"ה בנ"ד. - ולכן הטובל בבגד שחי' מהודק בודאי שאפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה וצריכה לחזור ולטבול וכמש"כ.

ז) ולענין אם יש להתירה לטבול בבגדי שחי' רפויים, עיי' רמ"א (יו"ד סי' קצ"ח סעי' א') דגזרו רפויים אטו אינם רפויים. ועיי' סדרי טהרה (שם סק"ו, ח' מ' מ"ג, נ"ו) ופ"ת (שם סקי"ג). ומ"מ עיי' ראב"ן רמז עליו הש"ך (שם סקנ"ו) דבשעת הדחק כגון נדה שיש לה לטבול במקום שבני אדם עומדים, טובלת בסדין או בחלוק רחב ע"ש... וא"כ גם בנ"ד שהוא שעת הדחק שאין מקוה במקומות נופש ההם ויש לחוש לתקלה ח"ו כנזכר במכתב כהדר"ג שליט"א הי' נראה ג"כ להקל ברפוי. - אמנם באמת גם אם נחליט להתיר בנ"ד לטבול ברפוי קיים ג"כ חשש תקלה, דכיון שהדבר מסור לכל ואין הכל יכולות לעמוד על שיעור רפוי, ועיי' רמ"א או"ח (סי' קס"א סעי' ג') כי גם אנחנו אין אנו בקיאים מה מקרי רפוי ע"ש, גם אין הכל מדקדקין, יש חשש מבוסס שתבאנה לטבול גם בבגדי שחי' בלתי רפויים...

תדע עכ"פ שיש לבחור ברפויים. וידענו כי באמת טבלו שם בחלוק כאשר הוריתי בס"ד. - ברם ידוע כי לא כל המקומות ולא כל הזמנים והנסיבות שוים בזה, על כן קשה לקבוע הלכה בזה והכל לפי המקום, הזמן והנסיבות וכפי ראות עיני המורה.

ה. גובה מי הטבילה

גובה המים צריך להיות כשלושים סנטימטרים מעל הטבור, על מנת שהטובלת לא תצטרך להתכופף יותר מידי, אולם בשעת הצורך ניתן להסתפק בטבילה בשכיבה בגובה מים שיכסה את כל גופה. ניתן לשער באדם בינוני בגובה של 30 ס"מ לערך. עי' בסימן קצ"ח סעיפים ל"ו ול"ז.

הבלנית

ישנו דין נוסף שצריך שמישהו ישיגח על האשה שטובלת. כך פסקו הראשונים וגם הש"ע. אלא שבמקום שאין מישהי שתעמוד על גבה הציעו פתרון לשעה"ד וז"ל הש"ע (שם, לג)

לא תטבול במקוה שיש בקרקעיתו טיט, משום חציצה, אלא אם כן נתן עליו זמורות וכיוצא בהם, דבר שאינו מקבל שום טומאה; ואם טבלה, י"א שלא עלתה לה טבילה.

עוד הביא הפת"ש בשם הנוב"י שאם נמצאים במקום שאין אשה שיכולה לראות אותה בעלה יכול להיות על גבה ולבדוק.

ו. לסיכום הלכה למעשה

- א. הטובלת בים או בכל מקום הכשר לטבול בו בחוץ תקפיד שהמקום יהיה כמה שיותר צנוע ובטוח ללא חשש סכנה מהכינסה למים ומהסביבה בה היא טובלת.
- ב. תקפיד שלא יהיה דבר החוצץ בגובה וכן בגד הטבילה שבו היא טובלת יהיה בגד רחב שאינו צמוד לגופה.
- ג. המים יהיו ללא גלים וכן הטמפ' תהיה סבירה וכמה שיותר נעימה שלא יגרמו לטבילה חפזה.
- ד. אישה תטבול במים בגובה של לפחות 30 ס"מ המגיעים עד טבורה ואז יכולה גם לטבול בשכיבה.

- ה. מקום הטבילה לא יהיה בו זפת המצוי פעמים בחופים ולא בוץ ולכן תשתדל לטבול ע"ג אבנים בים או או כל משטח קשיח אחר (לא כלי) במידה ונמצא זפת ע"ג רגליה חייבת לטבול שוב לאחר שתסירו.
- ו. ראוי שבעת הטבילה לא ישקעו רגליה בחול הים ותרים רגליה בזמן הטבילה.
- ז. בשעת הטבילה תעמוד אישה ע"ג שתראה את אם טובלת כראוי וגם בעלה יכול לראותה טובלת.
- ח. אם אין מי שישגיח על טבילת אם שערוותיה קצרות יכול ללא לטבול ללא מי שיראה וכלל אם איו מי שיראה בדיעבד יכולה לשים שכבה דקה על שערוותיה וטבילתה כשרה.

